

Barangolás a szlovákiai csillagvizsgálókban

VIHORLÁTI CSILLAGVIZSGÁLÓ HOMONNÁN

Elérhetőségek:

Levelező cím: Vihorlatská hvezdáreň v Humennom, Mierová 4, 066 01 Humenné

Telefon: 00421/577 75 47 53

Email: vh@astrokolonica.sk

Web: www.astrokolonica.sk

GPS: E 22°16'25,66", N 48°56'06,39"

Történelem:

A homonnai csillagvizsgáló az elsők között jött létre Szlovákiában 1952-ben, mint kerületi csillagvizsgáló a Felső-Zempléni járások részére. Az új csillagvizsgáló szerény körülmények közt kezdte meg tevékenységét és még szerényebb felszereléssel. Kölcsönzött, 25 cm átmérőjű Schmidt-Cassegrain csillagászati távcsővel és egy saját üstököskereső távcsővel végeztek bemutatást és vizuális észleléseket. A csillagvizsgáló vezetésével a Járási Nemzeti Bizottság (JNB) alkalmazottja Ján Očenáč lett megbízva, aki önkéntesen végezte ezt a munkát. Csak 1955-ben nevezték ki a csillagvizsgáló igazgatójának. (1962-1964 az ógyallai csillagvizsgáló igazgatója is volt.)

1958-ban lett átadva a JNB székházának tetején kialakított épület, ami ma is a csillagvizsgáló részét képezi. A kupola 1959-ben készült el, csak 1960-ban került a helyére, de sajnos olyan konstrukciós hibákkal rendelkezett, hogy használhatatlan volt.

Egy év szünetelés után 1961-ben a csillagvizsgáló igazgatói tisztét Koloman Berényi veszi át. Tevékenységét a csillagászati szakkörök létrehozására helyezte. Előadókat, bemutató csillagászokat és önkénteseket vont be a csillagászat népszerűsítésébe. A csillagászati szakkörök vezetői számára iskolázásokat szervezett, előadásokat tartott az iskolákban, bemutatásokat tartott a nyilvánosság részére a csillagvizsgálóban és azon kívül is. Úgy vált ismertté, mint bemutató csillagász, aki a városnegyedeket járta távcsővel, s közben bemutatókat tart. Ma „járdacsillagásznak” neveznék.

1974-től Mgr. Michal Havriľak lett a csillagvizsgáló igazgatója. A csillagvizsgáló részére egy új korszak kezdődik. Megtörténik a kupola üzembehelyezése és a távcsövek elhelyezése is. A következő évben már működőképes és át lett adva a nagyközönségnek.

A csillagvizsgáló székhelye viszont többször változott: 1974 -1978 között a kastélyban, 1978-1986 között a helyi kolostorban, 1987-ben pedig a Szabadság téren volt. Csak 1992-ben kerül vissza az eredeti helyére, ahol a mai napig is van.

1975-től a 250 mm átmérőjű Schmidt-Cassegrain távcsővel és a ZEISS 80/1200 mm refraktorral bemutatókat tartottak csillagászati szakkörök és a nyilvánosság részére. Elkezdtek a Nap fotoszférájának rendszeres megfigyelését, valamint a meteorok vizuális észlelését is.

1986-ban újabb pozitív változás következik be a csillagvizsgáló szaktevékenységében RNDr. Igor Kudzejnek köszönhetően, aki a változócsillagok észlelésére szakosodott csillagász. Már abban az évben kiválasztották a helyet és elkezdték a kihelyezett csillagvizsgáló építését a Kolon-nyergen (Kolonické sedlo).

A csillagászati szaktevékenység átköltözik a csillagvizsgáló kihelyezett intézményébe, a Kolon-nyeregi Observatóriumba (Astronomické observatórium a planetárium na Kolonickom sedle), mivel Homonnán a csillagvizsgáló a város központjában, fényszennyezett helyen van.

A kihelyezett csillagvizsgáló Szlovákia legsötétebb részén, a Polonyinák Csillagoségbolt-park (Park tmavej oblohy Poloniny) területén van, amit a Nemzetközi Sötét Égbolt Szövetség (IDA) 2010. december 3-án csillagoségbolt-parkká nyilvánított.

Mgr. Michal Havriľák nyugdíjba vonulása után 1999-től RNDr. Igor Kudzej lett a csillagvizsgáló igazgatója, aki 2021-ig töltötte be ezt a posztot.

Az obszervatórium fő épülete az 5 méteres kupolával 1999-ben épült. 2002-ben Szlovákia akkor legnagyobb, 1 méter átmérőjű távcsöve került a kupolába, Vihorláti Nemzeti Távcső (Vihorlatský národný teleskop - VNT) néven. A távcsövet az Ogyesszai Csillagászati Observatórium kölcsönözte a csillagvizsgálónak 99 évre. Ma, a Kőpataki-tónál lévő 1,3 méteres távcső után a második legnagyobb távcső Szlovákiában.

Az obszervatórium a Kárpáti Csillagos Égbolt nemzetközi programnak köszönhetően planetáriummal is bővült 2012-ben, amely Szlovákiában az egyetlen klasszikus és digitális planetáriumi műszerrel is rendelkező ilyen jellegű intézmény. 50 férőhelyes és minimum 15 fős csoportnak tartanak előadást. A csillagos égbolton kívül filmek vetítésére is van lehetőség.

A csillagvizsgáló a legjobban felszerelt ismeretterjesztő intézmények egyike Szlovákiában. 2022-ben felújításra került a homonnai csillagvizsgáló kupolája és elhelyezésre került az új, nagyobb teherbírású mechanikán a Ritchey-Chretien típusú 30 cm átmérőjű távcső. A ZEISS 80/1200 mm refraktort meghagyták és azzal észlelik továbbra is a Nap fotoszféráját.

Az intézmények megbízott vezetője 2022-től Mgr. Róbert Adam, most a csillagvizsgáló igazgatója Ing. Mária Kulanová.

Tevékenység:

A csillagvizsgáló regionális tudományos-kutatói, kulturális-oktatási intézmény a csillagászat és a kapcsolódó természettudományok területén. A csillagászati megfigyelések, oktatás és népszerűsítés fontos központjává vált a Felső Zemplén régióban. A csillagvizsgáló épülete a város központjában található és könnyen megközelíthető a látogatók számára. Lehetőséget biztosít előadások tartására az előadóteremben 77 hallgató számára. Az éjszakai égbolt objektumainak megfigyelésére egy modern Ritchey-Chretien típusú, 30 cm-es tükörátmérőjű távcső szolgál, amely egy 4 méteres kupolában helyezkedik el. A Nap fotoszférájának észlelésére is van lehetőség egy ZEISS 80/1200 mm refraktorról.

A csillagvizsgáló honlapján lehet tájékozódni a rendezvényekről.

Bekapcsolódnak az országos csillagászati versenyek körzeti fordulójának megrendezésébe. („Mit tudsz a csillagokról” és „Gyermekszemmel a Világűr” című, többkategóriás versenyek) Mint már említettük a Kolon-nyeregi Observatóriumban folyik a tudományos munka, de bemutatást és nyilvános észleléseket is végeznek, főleg csoportok részére. Itt kerülnek megrendezésre az észlelésekkel kapcsolatos szemináriumok, táborok. Pl. a Lyridák, Perzeidák és Leonidák észlelése, asztrofotósok (KOLOFOTA) és változócsillag észlelők (Variable) találkozója. KOLOS néven évente nemzetközi konferenciát rendeznek a változócsillagok észlelői részére. Rendezvényeikről honlapjukon tájékozódhatunk. Érdekes és talán egyedülálló program az évente megrendezett „Kerékpárral a csillagok után”, amely keretében kerékpártúrával egybekötött csillagászati bemutatót tartanak.

A június közepétől szeptember közepéig tartó időszakban „Este a csillagok alatt” elnevezésű programcsomag szerint folyik a bemutatás. Ez egy háromórás program, amely magában foglalja a körutat a csillagvizsgálóban, a planetáriumi programot és az esti megfigyelést. A foglalás speciális foglalási naptár segítségével történik. Ha valakit nem érdekel az esti megfigyelés, van időpont csak a csillagvizsgáló látogatására planetáriumi programmal.

Látogatási napok, időpontok és belépődíjak:

A látogatást a csillagvizsgálókba és a planetáriumba előzetesen kell leegyezni. Mivel a belépődíjak változhatnak ezért biztosabb tájékozódni a honlapjukon.

Planetáriumi programok az iskolák és a nyilvánosság részére:

A Kolon-nyeregi Observatóriumban van lehetőség planetáriumi program megtekintésére. A részletes programajánlat szintén a honlapon található. Konkrét programot az oktató tervezi meg, de egyeztetés után módosíthat a látogatók igényei szerint. Az előadást mindig a résztvevők életkori összetételéhez igyekeznek igazítani. Leggyakrabban a következő témákkal foglalkoznak:

- tájékozódás az égbolton
- csillagképek, fényes csillagok és távoli objektumok
- Naprendszer - Nap, Hold, bolygók és holdjaik
- koordináták, jelentős pontok és körök az égen
- teljességbolt dokumentumfilmek és animációk

Tudományos program:

A Nap fotoszférájának észlelése a szlovákiai szakcsoportban és a ČESLOPOL program keretében a homonnai csillagvizsgálóból (SL 065 állomás).

A Kolón-nyeregi Csillagászati Observatóriumban a következő szakészleléseket végzik:

- Kataklimikus változók megfigyelése
- Szimbiotikus csillagok fotometriai és spektroszkópiai monitorozása
- Fedési változócsillagok (minimum időpontok meghatározása és diagramok készítése kiválasztott rendszerekre)
- Exobolygók paramétereinek meghatározása tranzitmegfigyelési módszerrel

Ezek mindegyike hosszútávú program, de nemzetközi kampányok keretében aktuálisan aktív objektumok megfigyelését is végzik.

Távcsövek és berendezések:

A távcsövek és berendezések jegyzéke a mellékletben található.

Publikáció:

Kézikönyv a csillagászati szakkörök vezetésére, 2012, 262 oldal, szlovák nyelven
Szaklapokban a változócsillagok kutatásával kapcsolatos cikkeket közölnek, melyeket a csillagvizsgáló alkalmazottai szerkesztenek.

Szerkesztette: Molnár Iván

Képmelléklet:

A Homonnai Csillagvizsgáló látképe a 4 méteres kupolával

Bemutatótávcső Homonnán, TS RC 304/2432, F8

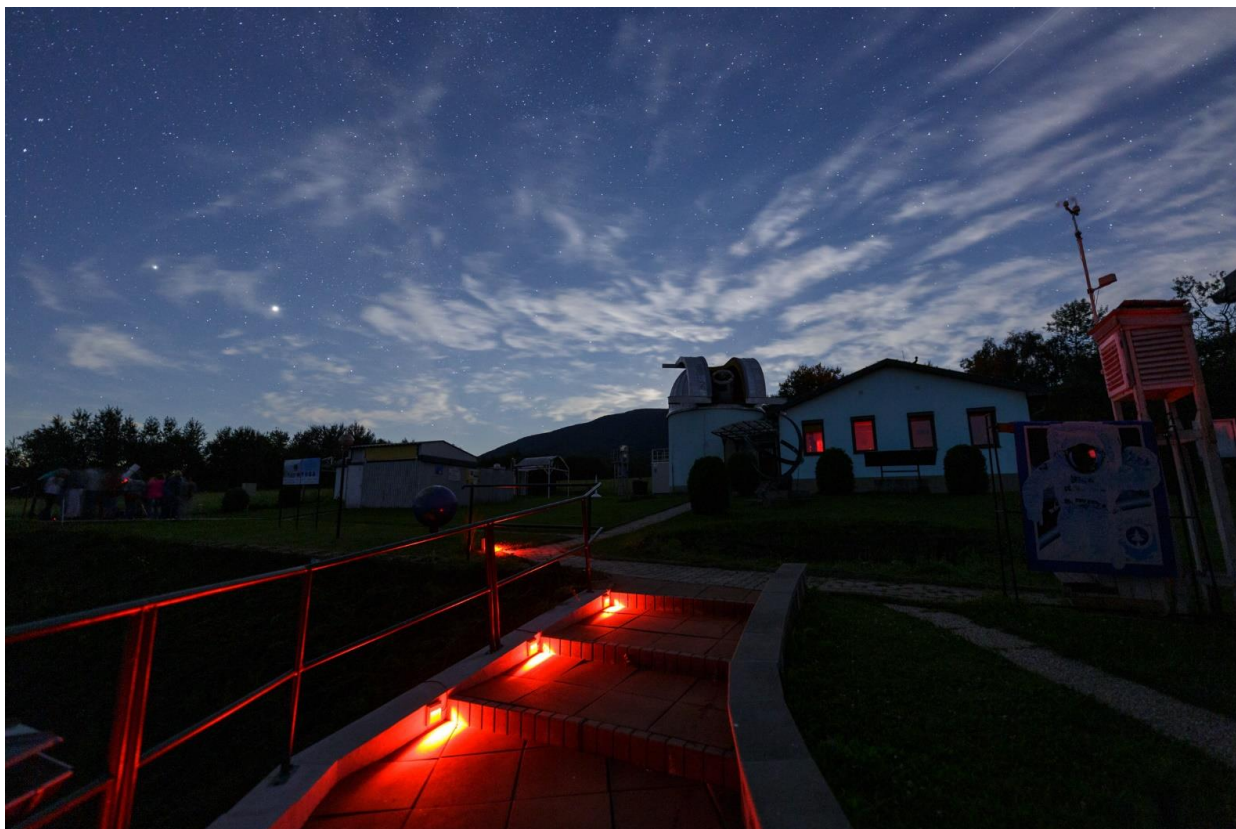

AO Kolon-nyereg, a főépület közepén a kupolával

AO Kolon-nyereg, látkép a Tejútal

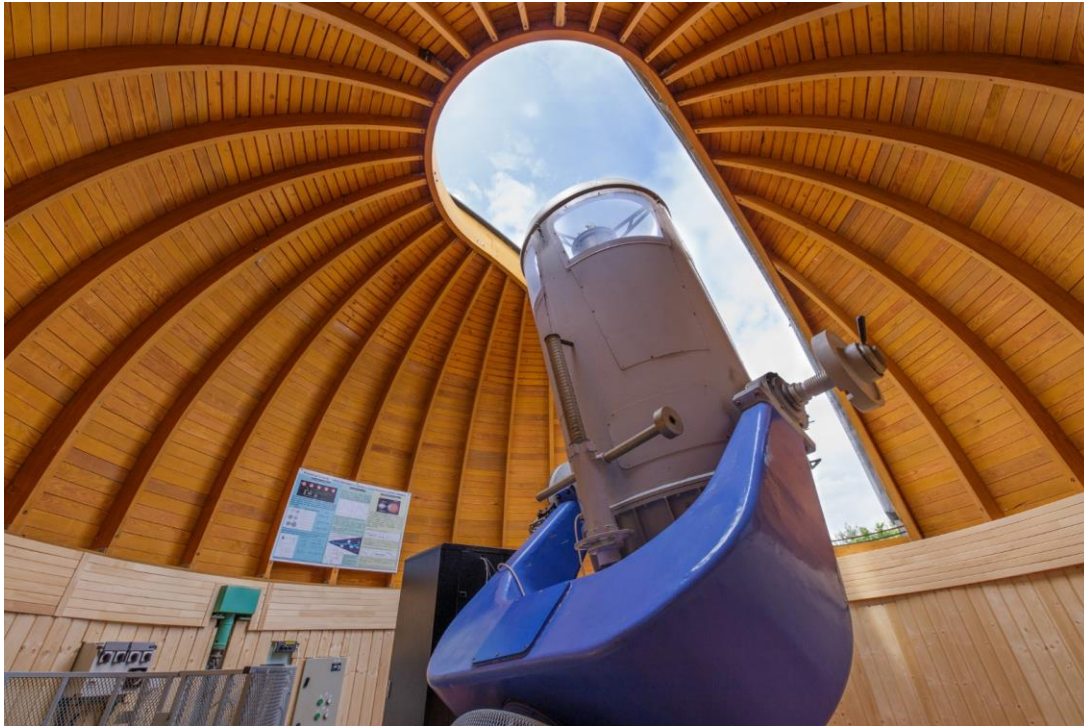

Vörös fényvel megvilágított járdák vezetnek az épületekbe

A planetárium épülete a különlegesen kialakított „kupolával“

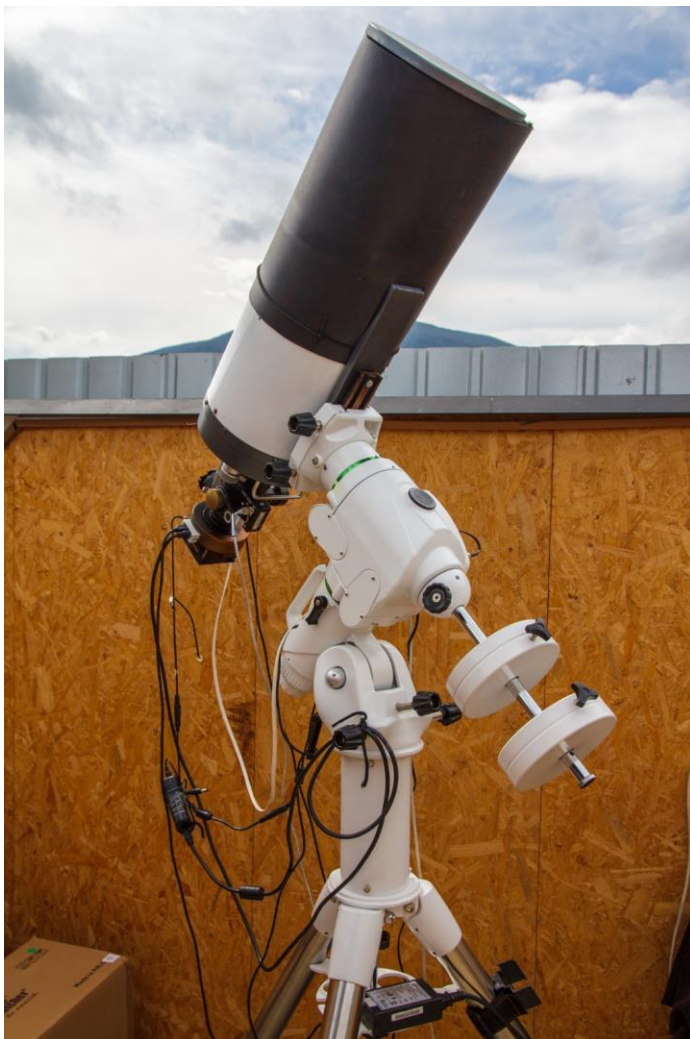
Az obszervatórium legnagyobb, Szlovákia 2. legnagyobb távcsöve a VNT 1000/9000, F9 nyílású távcső

A Meade Dobson 406/1829, F4,5 fényerejű, hordozható távcső

Távcsövek közös, eltolható tetővel ellátott épületben

Egy a sok távcső közül

A csillagvizsgáló különlegessége a forgatható észlelési plató. A látogatók kényelmesen ülve ismerkedhetnek meg a csillagos égbolttal

Tejút a Polonyinák Csillagoségbolt-parkból

AO Kolonické sedlo				
	Clear aperature	Focal lenght	F ratio	typ
VNT	1000	9000	9	Argunov-Fashchevskyi
Celestron C14	355	3910	11	Schmidt-Cassegrain
Celestron C11	280	2800	10	Schmidt-Cassegrain
Home Made Newton - Púpava	280	1500	5.3	Newton+Cassegrain
Dobson Meade	406.4	1829	4.5	Newton
Dobson Skywatcher	406	1800	4.4	Newton
Refractor Bresser	152	900	5.9	Refractor Achromat
Binocular 1	25x100			Achromat
Binocular 2	15x70			Achromat
TS 130 Photoline	130	910	7	Triplet Apochromat
Chermilin Dobson	300	1500	5	Newton
Coronado SolarMax60	60	400	6.6	refractor
Hvezdáreň Humenné				
	Clear aperature	Focal lenght	F ratio	typ
TS RC12	304	2432	8	Ritchey-Chrétien
Sun telescope Zeiss	80	1200	15	Refractor Achromat
Refractor Dášenska Zeiss	100	1000	10	Refractor Achromat
SC Celestron 6	150	1500	10	Schmidt-Cassegrain
Zeiss 150	150	2250	15	Maksutov-Cassegrain
Old main telescope Cassegrain	250	3750	15	Cassegrain
Hugo newton	265	1350	5	Newton

A Homonnai Csillagvizsgáló és a Kolon-nyeregi Obszervatórium távcsöveinek jegyzéke

A fotók a Homonnai Csillagvizsgáló archívumából származnak.